

งานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี

กองประวัติศาสตร์และโบราณคดีทหาร
กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

“...การเรียนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ เราจะเรียนรู้จากเอกสารหนังสือหรือคำบอกเล่าของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คำบรรยายของอาจารย์... การไปดูสถานที่ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น ดูศิลปะหรือสิ่งก่อสร้างหรือวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ ก็จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดีขึ้น ดังคำที่ว่า “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น”

ความตอนหนึ่งใน “อีสานเหนือ” กองวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๓๒ พิมพ์ในโอกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนำทัศนศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน แสดงถึงพระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถในงานประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ศิลปะ โบราณคดี ซึ่งทรงสนพระราชหฤทัยมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ และทรงเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เหรียญทอง ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ หลังจากนั้นพระองค์ทรงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ด้านจารึกภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร) ณ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรและสาขาภาษาบาลีและสันสกฤต จากภาควิชา ภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่าง นั้น มีพระราชกิจมากจนทำให้ไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทได้พร้อมกันทั้ง ๒ มหาวิทยาลัย พระองค์จึงตัดสินใจพระทัย เลือกทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้สำเร็จการศึกษาที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรก่อน โดยทรงทำวิทยานิพนธ์หัวข้อ เรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง”

ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต และเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อ วันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลังจากนั้น พระองค์ ทรงทำวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “ทศบาลมีในพุทธศาสนาเถรวาท” โดยอาราธนาสมเด็จพระญาณสังวร (สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก) เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จาก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ พระองค์ทรงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก

ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พระองค์ ผ่านการสอบคัดเลือกอย่างยอดเยี่ยมด้วยคะแนนเป็นอันดับหนึ่งในบรรดาผู้เข้าสอบทั้งหมด โดยทรงเป็นนิสิตปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ รุ่นที่ ๔ พระองค์ทรงทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีความสนพระราชหฤทัยใฝ่รู้ไปในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และการศึกษามาโดยตลอด นอกจากนี้พระองค์ ยังทรงรอบรู้อย่างแจ่มแจ้งแท้จริงในศาสตร์หลายแขนง ทั้งยังทรงรับราชการเป็นอาจารย์ในสายประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า ทรงวางแผนการสอนและทรงปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและเหมาะสม นอกเหนือจาก

การเรียนการสอนในห้องเรียน ทรงสนับสนุนให้นักเรียนนายร้อยไปปฏิบัติงานนอกสถานที่เพื่อให้ได้สัมผัสบรรยากาศจริง โดยทรงนำนักเรียนนายร้อยไปปฏิบัติงานด้วยพระองค์เอง ทั้งงานทางประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการพัฒนาชุมชน

ด้วยพระปรีชาสามารถ พระราชกรณียกิจที่ทรงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ในฐานะที่ทรงเป็นนักปราชญ์ในด้านนี้ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ รัฐบาลได้ประกาศให้วันที่ ๒ เมษายนของทุกปี อันเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น “วันอนุรักษ์มรดกไทย” ด้วยตระหนักในพระปรีชาสามารถในด้านศิลปวัฒนธรรม และพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอันเนื่องด้วยงานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมของชาติเสมอมา โดยเฉพาะทรงเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ และพระราชจริยวัตรในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติในสาขาต่าง ๆ เช่น วรรณศิลป์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาไทย สถาปัตยกรรม ดนตรีไทยและพุทธศาสนา รวมทั้งได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทในการสร้างสรรค์และธำรงรักษามรดกของชาติให้ยั่งยืนตกทอดต่อไปถึงลูกหลาน

สำหรับคำว่า “มรดกไทย” ในที่นี้ คณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ซึ่งได้แก่ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน วรรณกรรม ศิลปหัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี ตลอดจนถึงการดำเนินชีวิตและคุณค่าประเพณีต่าง ๆ อันเป็นผลผลิตร่วมกันของผู้คนในผืนแผ่นดินในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ ว่า “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย” และเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ วันศิลปินแห่งชาติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ก็ได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญา “วิศิษฎ์ศิลปิน” (อ่านว่า วิ - ลิด - ลิน - ละ - ปิน) แต่พระองค์ท่าน ซึ่งมีความหมายว่าทรงมีพระอัจฉริยภาพและทรงพระปรีชาสามารถในศิลปะหลายสาขา ทรงมีคุณูปการต่อเหล่าศิลปินและศิลปวัฒนธรรมของชาติ และยังทรงเป็นเมธีทางด้านวัฒนธรรม คือ ทรงเป็นปราชญ์ที่มีความรอบรู้ในวัฒนธรรมด้านต่างๆ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชูปถัมภ์อันหลากหลาย และประกอบพระราชกิจมากมายเพื่อช่วยอนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทยให้เป็นสมบัติของชาติอย่าง

ยั่งยืน ทั้งในเรื่องการช่างไทย ดนตรีไทย นาฏศิลป์ งานประวัติศาสตร์ โบราณคดี พิพิธภัณฑ โบราณสถานในภูมิภาคต่างๆ ตลอดจนเรื่องอาหารไทย และวิถีชีวิตไทย ในด้านอื่นๆ เช่น ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคมสงเคราะห์ ช่วยเด็กพิการและด้อยโอกาส ฯลฯ โดยเฉพาะทรงพระราชทานพระราชูปถัมภ์แก่เหล่าศิลปินน้อยใหญ่

มากมาย ทั้งศิลปินแห่งชาติ ศิลปินพื้นบ้าน ศิลปินเพลงลูกทุ่ง ฯลฯ เช่น เสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานในงานด้านวัฒนธรรม เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนศิลปินที่เจ็บป่วยหรือพระราชทานของเยี่ยม พระราชทานรางวัลแก่ศิลปิน เป็นต้น ซึ่งพระมหากษัตริย์คุณดังกล่าวล้วนสร้างขวัญกำลังใจ และก่อให้เกิดการตื่นตัวในวงการ

ศิลปวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ทรงเป็นปราชญ์ทางภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑศึกษา อีกทั้งได้พระราชทานปัญญาความรู้ในเรื่องเหล่านี้แก่วงวิชาการ ที่สำคัญยิ่งก็คือ ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม ทั้งในด้านการอนุรักษ์ พัฒนา การปลูกฝังเผยแพร่ การถ่ายทอดสืบสาน และการจัดเก็บข้อมูลต่างๆ อย่างเป็นระบบอีกด้วย

พระมหากษัตริย์คุณและพระเกียรติคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หากจะกล่าวโดยสรุปคงต้องยกกลอนเทิดพระเกียรติของ นายประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล มาดังนี้

หนึ่งนักปราชญ์อัจฉริยะรัตนโกสินทร์ หนึ่งกวีลีลาสง่างาม ดุษฎีแก้วว้าวับระยับฟ้า บุษบิณเคลปวัฒนธรรมไทย	หนึ่งศิลปินปิ่นสยาม หนึ่งเนรมิตจิตรศิลป์ระบิลไกล “เทพรัตน” แห่งรัฐวิวัฒน์ไสวีย์ เกริกเกรียงไกรคู่เหล่าคู่ชาติดิน
---	---

วันอนุรักษ์มรดกไทย หมายถึง วันเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติ ในสาขาต่าง ๆ คือ พุทธศาสนา ภาษาไทย และวรรณกรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี งานช่าง สถาปัตยกรรมและดนตรีไทย รวมทั้งได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ในการสร้างสรรค์และธำรงมรดกของชาติให้ยั่งยืนตกทอดถึงลูกหลานไทยสืบไป เมื่อถึงวันอันเป็นมหามงคลคล้ายวันพระราชสมภพทุกปี พสกนิกรชาวไทยจึงได้รำลึกแบบอย่าง ที่ทรงมีพระวิริยอุตสาหะ บำเพ็ญพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติ และได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ในการสร้างสรรค์และธำรงมรดกของชาติ ให้ยั่งยืนตกทอดถึงลูกหลานไทยสืบต่อไป

พระเกียรติคุณและพระราชภารกิจอันยิ่งใหญ่ ที่ได้ทรงบำเพ็ญและจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติมีมากมายนับการ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจทั้งปวงด้วยพระปรีชาสามารถ ด้วยพระวิริยอุตสาหะล้ำเลิศ อำนาจประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนนานาประการ ในอันที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม อันเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ